

IKONIT, IHMISET JA SOTA

USKONNON OPETUKSEN TEHTÄVÄPAKETTI

Valamon konservointilaitoksen kokoamassa näyttelyssä on esillä talvi- ja jatkosotien aikana 1939-1944 Karjalasta evakuoituja ja muistoksi kerättyjä ikoneita. Ikoneiden lisäksi esillä on kirjeitä, valokuvia, muistiinpanoja ja julkaisuja. Näyttely kertoo myös niistä ihmisistä, joiden ansiosta sodan tuhoilta säästy merkittävä määrä ikoneita.

1. NÄYTTELYN SYNTY

Näyttelyssä esillä olevat esineet ovat päätyneet museokokoelmiin erilaisin tavoin ja niitä ovat hankkineet useat eri henkilöt. Nämä henkilöt ovat tehneet esinevalinnat omien arvojensa pohjalta, tietyssä yhteiskunnallisessa tilanteessa. Mieti seuraavien kysymysten pohjalta, millaiset tekijät, tilanteet ja asiat ovat vaikuttaneet näyttelyssä esillä olevan kokonaisuuden taustalla.

MUSEOESINEIDEN TALLENTAJAT

- Keitä henkilöitä näyttelyssä on mainittu ja miksi?
- Miten esitellyt henkilöt eroavat toisistaan?
- Mieti mitkä tekijät ovat vaikuttaneet heidän kerätessään ja tallentaessaan ikoneja sodan aikaisessa Karjalassa?

ARVOT JA VALINNAT

- Selvitä miten tämän näyttelyn kokonaisuus on syntynyt?
- Miksi ikoneja haluttiin suojella sodan aikana?
- Mitä sinä haluaisit tallettaa museokokoelmiin tästä päivästä?
- Museonäyttely kertoo myös näyttelyn tekijöiden valinnoista. Pohdi, kertooko tämä näyttely koko totuuden Karjalan sodanaikaisista ikoneista?
- Miten itse nimeäisit tämän näyttelyn Ikonit, ihmiset ja sota?
- Miten näyttelyesineet kertovat aiheesta? Mitä eri esineitä on otettu näyttelyyn mukaan ja miksi?
- Vitriinistä löytyy myös reppu, mistä se kertoo?

Pohdi myös, millainen merkitys uskonnollisten esineiden ja kulttuuriesineiden sodanaikaisella tuhoamisella on paikallisille ihmisille ja kokonaiselle kansalle. Onko maailmalla tällä hetkellä maita ja valtioita, joissa tällaista tapahtuu?

2. USKONNON HARJOITUS

Ikonit eivät ole pelkästään taide-esineitä. Niiden kunnioittaminen ja maalaaminen on osa ortodoksisen uskonnon harjoittamista, osa jumalanpalveluselämää. Ikoneiden tärkein tehtävä on välittää ortodoksisista uskonoppia ja johdattaa rukoukseen. Opin mukaan ikonit ovat maalattu Jumalan kunniaksi.

- Miten ikoneita käytetään uskonnonharjoituksessa?
- Miksi ikoneissa ei mainita tekijää?
- Mitä yhteisiä piirteitä ikoneissa on? Miten esimerkiksi henkilöt on kuvattu tai mitä samoja aiheita löydät?
- Kuka henkilö esiintyy usein näyttelyn ikoneissa? Mistä tämä voi johtua?
- Selvitä Neitsyt Marian rooli ja asema ortodoksisessa teologiassa ja ikonitaiteessa.
- Ovatko näyttelyn ikonit uskonnollisia, pyhiä esineitä vai museoesineitä?

Kansallismuseon saamelaiskokoelmista (perusnäyttely Maa ja kansa, huone 222) löytyy myös kolttasaamelaisten ikoneja.

- Mistä historian vaiheesta nämä saamelaisikonit kertovat?

Museon perusnäyttelyn kirkkosalista löydät puuveistoksen Pyhä Yrjänästä ja lohikäärmeestä. Pyhä Yrjänä on esillä myös ikoninäyttelyssä, mutta nimi on toinen.

- Mikä on Pyhän Yrjänän nimi ortodoksisessa perinteessä?
- Miksi hahmo on sama eri kirkkokunnista huolimatta?
- Mitä lohikäärme symboloi?

Ikonien ja katolisen kirkon ja luterilaisuuden aikaa esittelevien kirkkosalien (perusnäyttely Valtakunta, huoneet 106–108) esineiden välillä on muutakin yhteistä, samoja henkilöitä ja kirkollisia tapahtumia.

- Mistä tämä kertoo?
- Mitä yhteneväisyyksiä löydät?

Ikonit ovat samaan aikaan taideteoksia ja uskonnollisia esineitä.

- Mistä historian tai nyky-ajan tapahtumasta tai henkilöstä itse maalaisit ikonin?

3. IKONITAIDE

Ikonit ovat tärkeä osa ortodoksista kirkkotaidetta ja uskonnonharjoittamista. Ikonien valmistamiseen liittyvät säännöt, joiden mukaan ikoni tehdään.

- Selvitä näyttelyn ikoneita katselemalla, mitä sääntöjä maalaamisessa voisi olla?
- Kertooko henkilöiden vaatetus enemmän ikonin tekijän oman ajan pukeutumisesta vai ikonimaalaamisen säännöistä?
- Kun vertaillet ikoneja, mitkä värit nousevat eniten esiin?
- Valitse näyttelystä yksi ikoni, josta selvität esittelytekstien ja kuvan perusteella:
- Kuvattuna olevan henkilön tai juhlatapahtuman sekä mahdollisen valmistusajankohdan.
- Miksi samanaiheiset eri-ikäiset ikonit näyttävät samanlaisilta (vrt. länsimainen maalaustaide, jossa valmistusajankohdan näkee paljon helpommin maalaustyylistä)?
- Perustele myös, miksi valitsit juuri tämän ikonin, miksi se on sinusta kiinnostava?

4. SANASELITYKSIÄ

Vastaukset löydät näyttelyn teksteistä ja esineistä

- a) reliikki
- b) tšasouna
- c) obraza
- d) riisa
- e) kiota
- f) ikonostaasi

Tuntematon kirkko Itä-Karjalassa.
Kuva Arkkipiispa Paavalin albumista.

Tekijät:

Heidi Rautalahti, Satu Frondelius, Hanna Forssell, Suomen kansallismuseo